

Usporedba kvalitativnih podataka

Nora Nikolac
Klinički zavod za kemiju
KB "Sestre milosrdnice"

Farmaceutsko-biokemijski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
Biostatistika
17.-19.11.2010.

Farmaceutsko-biokemijski fakultet Sveučilišta u Zagrebu Biostatistika

Što računamo...

- Deskriptivna analiza podataka
- Ispitivanje povezanosti među skupinama
- Ispitivanje postojanja razlike među skupinama

Farmaceutsko-biokemijski fakultet Sveučilišta u Zagrebu Biostatistika

Kvalitativni podaci

- Nominalni - ne uspoređuju se!

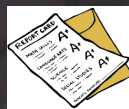
Spol

$M = 1$
 $\bar{Z} = 0$

- Ordinalni - mogu se uspoređivati!

Ocjene

= 1, 2, 3, 4, 5
= A, B, C, D, E, F

Farmaceutsko-biokemijski fakultet Sveučilišta u Zagrebu Biostatistika

Statistička hipoteza - postupak testiranja

1. postavljanje hipoteze: H_0 , H_1
2. odabir statističkog testa
3. određivanje razine značajnosti: α
4. izračunavanje
5. zaključivanje: P

Farmaceutsko-biokemijski fakultet Sveučilišta u Zagrebu Biostatistika

1. Postavljanje hipoteze

Nulta hipoteza H_0 - **nema** statistički značajne razlike među skupinama

Ukoliko se odbaci nulta hipoteza, prihvaća se alternativna hipoteza

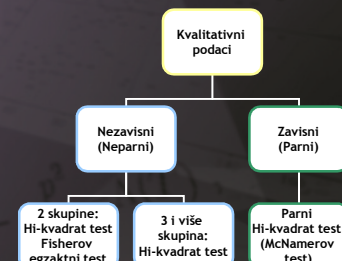
Alternativna hipoteza H_1 - **postoji** statistički značajna razlika među skupinama

Farmaceutsko-biokemijski fakultet Sveučilišta u Zagrebu Biostatistika

2. Odabir statističkog testa

- Za pravilan odabir testa moramo poznavati podatke koje testiramo:
 - Parni/Neparni uzorci
 - Broj skupina
 - Veličina uzorka

Farmaceutsko-biokemijski fakultet Sveučilišta u Zagrebu Biostatistika

3. Određivanje razine značajnosti

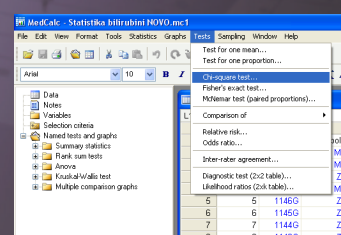
Značenje razine značajnosti:
vjerojatnost odbacivanja istinite H_0 .

- Najčešće: α - razina značajnosti: 0,05
- Kod preliminarnih istraživanja može se odabrati veća razina značajnosti: 0,1 ili 0,2
- Kod pojedinih istraživanja razina značajnosti može biti i manja: 0,01 ili 0,001

Farmaceutsko-biokemijski fakultet Sveučilišta u Zagrebu Biostatistika

4. Izračunavanje

Ručno

Statistički programi

Farmaceutsko-biokemijski fakultet Sveučilišta u Zagrebu Biostatistika

5. Zaključivanje

$P > 0,05$ (ili druga postavljena razina značajnosti)

Prihvaćamo nultu hipotezu i zaključujemo:

Ne postoji statistički značajna razlika među skupinama

Farmaceutsko-biokemijski fakultet Sveučilišta u Zagrebu Biostatistika

5. Zaključivanje

$P < 0,05$ (ili druga postavljena razina značajnosti)

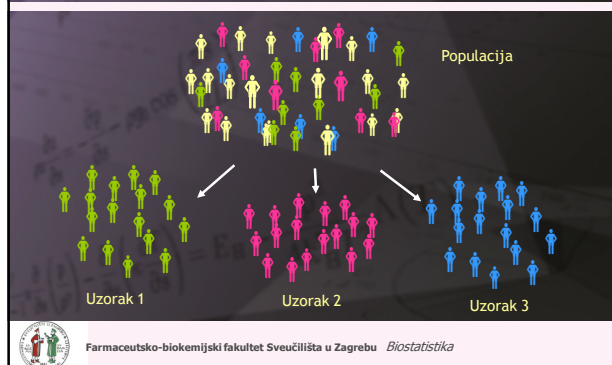
Odbacujemo nultu hipotezu, prihvaćamo alternativnu hipotezu i zaključujemo:

Postoji statistički značajna razlika među skupinama

Farmaceutsko-biokemijski fakultet Sveučilišta u Zagrebu Biostatistika

Nezavisni uzorci

Farmaceutsko-biokemijski fakultet Sveučilišta u Zagrebu Biostatistika

χ^2 test

Ispitivanje razine značajnosti razlike između:

- Očekivane razdiobe podataka i dobivenih podataka (npr. genetika);
- Dviju ili više skupina nezavisnih kvalitativnih podataka.

Farmaceutsko-biokemijski fakultet Sveučilišta u Zagrebu Biostatistika

Ručni izračun parametara χ^2 testa

1. Izračun očekivanih frekvencija
2. Izračun χ^2 vrijednosti
3. Određivanje stupnjeva slobode (DF, engl. *degree of freedom*)
4. Iščitanje χ^2 vrijednosti za određenu razinu značajnosti
5. Zaključivanje

Farmaceutsko-biokemijski fakultet Sveučilišta u Zagrebu Biostatistika

Kontingencijska tablica

Ispitali smo razliku prema spolu između dvije skupine ispitanika. U prvoj je skupini od 120 ispitanika bilo 30% muškaraca, a u drugoj od 140 ispitanika 60% žena.

Farmaceutsko-biokemijski fakultet Sveučilišta u Zagrebu Biostatistika

Kontingencijska tablica

	Skupina 1	Skupina 2	Ukupno
Muškarci	36	56	92
Žene	84	84	168
Ukupno	120	140	260

Farmaceutsko-biokemijski fakultet Sveučilišta u Zagrebu Biostatistika

1. Izračun očekivanih frekvencija

Izračun frekvencije			
	Skupina 1	Skupina 2	Ukupno
Muškarci	36	56	92
Žene	84	84	168
Ukupno	120	140	260

Očekivane frekvencije			
	Skupina 1	Skupina 2	Ukupno
Muškarci	42	50	92
Žene	78	90	168
Ukupno	120	140	260

Farmaceutsko-biokemijski fakultet Sveučilišta u Zagrebu Biostatistika

2. Izračun χ^2 vrijednosti

$$\chi^2 = \sum [(f_{\text{stvarna}} - f_{\text{očekivana}})^2 / f_{\text{očekivana}}]$$

	f(stv)	f(oček)	f(stv) - f(oček)	[f(stv) - f(oček)] ²	[f(stv) - f(oček)] ² / f(oček)
M (Skupina 1)	36	42	-6	36	0,86
M (Skupina 2)	56	50	6	36	0,72
Ž (Skupina 1)	84	78	6	36	0,46
Ž (Skupina 2)	84	90	-6	36	0,40

$$\chi^2 = 2,4$$

Farmaceutsko-biokemijski fakultet Sveučilišta u Zagrebu Biostatistika

3. Stupnjevi slobode

$$DF = (r-1) \times (s-1)$$

R = broj redaka; s = broj stupaca

$$DF = (2-1) \times (2-1) = 1$$

Farmaceutsko-biokemijski fakultet Sveučilišta u Zagrebu Biostatistika

4. Iščitanje χ^2 vrijednosti iz tablice

Iz tablice iščitamo χ^2 vrijednost za odabranu razinu značajnosti i odgovarajući broj stupnjeva slobode.

Table of Chi-square statistics

df	0.05	0.01	0.001
1	3.84	6.64	10.83
2	5.99	9.21	13.82
3	7.82	11.35	16.27
4	9.49	13.28	18.47
5	11.07	15.09	20.52
6	12.59	16.81	22.46

$\alpha = 0,05$

DF = 1

$$\chi^2(\alpha) = 3,84$$

Farmaceutsko-biokemijski fakultet Sveučilišta u Zagrebu Biostatistika

5. Zaključivanje

Ako je $\chi^2 < \chi^2(\alpha)$

Prihvaćamo H_0

Ako je $\chi^2 > \chi^2(\alpha)$

Odbacujemo H_0

Prihvaćamo H_1

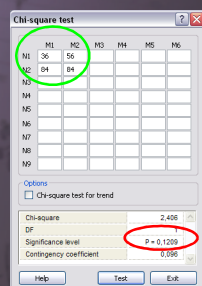
Ne postoji statistički značajna razlika u raspodjeli muškaraca i žena između skupina 1 i 2.

$$\chi^2 = 2,4 < \chi^2(\alpha) = 3,84$$

Farmaceutsko-biokemijski fakultet Sveučilišta u Zagrebu Biostatistika

A može i jednostavnije...

$P = 0,1209$ ($P > 0,05$)

Prihvaćamo H_0 i zaključujemo da nema statistički značajne razlike među skupinama.

Farmaceutsko-biokemijski fakultet Sveučilišta u Zagrebu Biostatistika

Dodatni uvjeti χ^2 testa

Sve očekivane frekvencije moraju biti > 1
Najviše 20% očekivanih frekvencija < 5
Ukupan broj uzoraka > 100

28	39
2	45

2 x 2 tablica

4 očekivane frekvencije
 $20\% = 0,2 \times 4 = 0,8 \sim 1$

58	12	24
23	4	14
12	2	18

3 x 3 tablica

9 očekivanih frekvencija
 $20\% = 0,2 \times 9 = 1,8 \sim 2$

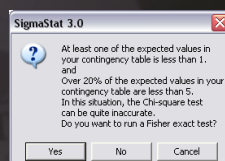
Farmaceutsko-biokemijski fakultet Sveučilišta u Zagrebu Biostatistika

Primjer pogrešne upotrebe testa

Postoji li razlika u učestalosti pojave bolesti između ispitanika koji su primili cjepivo i onih koji nisu?

	Cijepljenje -	Cijepljenje +
Bez bolesti	65	120
Bolest	7	3

χ^2 test: $P = 0,059$

Fisherov egzaktni test: $P = 0,040$

Farmaceutsko-biokemijski fakultet Sveučilišta u Zagrebu Biostatistika

Fisherov egzaktni test

Test za ispitivanje razine značajnosti razlike između dviju skupina nezavisnih kategoričkih podataka.

Koristi se kod malih uzoraka ($N < 100$).

Očekivane frekvencije mogu biti ≤ 1 .

Farmaceutsko-biokemijski fakultet Sveučilišta u Zagrebu Biostatistika

Zavisni uzorci

Farmaceutsko-biokemijski fakultet Sveučilišta u Zagrebu Biostatistika

Test

Parni χ^2 test (McNemarov test): ispitivanje razine značajnosti razlike između dvije skupine zavisnih kategoričkih podataka.

Farmaceutsko-biokemijski fakultet Sveučilišta u Zagrebu Biostatistika

McNemarov test

Utječe li kava na stanje pospanosti studenata 1. godine FBF-a na kolegiju "Biostatistika"?

		Pospanost nakon kave		Ukupno
		DA	NE	
Pospanost prije kave	DA	30	80	110
	NE	12	50	62
Ukupno		42	130	172

Farmaceutsko-biokemijski fakultet Sveučilišta u Zagrebu Biostatistika

McNemarov test

$$\chi^2 = \frac{(|B-C| - 1)^2}{B + C} = \frac{(|80-12| - 1)^2}{80 + 12} = \frac{67^2}{92} = 48,8$$

B = prije intervencije **POZ**,
nakon intervencije **NEG**

C = prije intervencije **NEG**,
nakon intervencije **POZ**

Farmaceutsko-biokemijski fakultet Sveučilišta u Zagrebu Biostatistika

Izračunavanje

Table of Chi-square statistics

df	0.1	0.05	0.01	0.001
1	3.84	3.84	6.63	10.83
2	4.61	5.99	9.21	13.82
3	5.41	7.88	11.35	16.27
4	6.09	9.49	13.28	18.47
5	6.63	11.07	15.09	20.52
6	7.08	12.59	16.81	22.46

$\alpha = 0,05$

DF = 1

$$\chi^2(\alpha) = 3,84 < \chi^2 = 48,8$$

Odbacujemo H_0
Prihvaćamo H_1

Postoji statistički značajna razlika u pospanosti prije i poslije ispijanja kave.

Farmaceutsko-biokemijski fakultet Sveučilišta u Zagrebu Biostatistika

Zadaci

1. Ispitali smo postoji li statistički značajna razlika u učestalosti pohađanja predavanja između studenata prve i druge godine studija FBF-a. Ishod smo klasificirali kao **redovito pohađa** ili **ne pohađa redovito**. Kojim ćemo testom ispitati značajnost razlike ako smo:

a) Ispitali status redovitog pohađanja predavanja na 100 studenata prve i 100 studenata druge godine?

b) Ispitali status redovitog pohađanja predavanja na 100 studenata prve godine, te nakon godinu dana ponovno ispitati status redovitosti?

Farmaceutsko-biokemijski fakultet Sveučilišta u Zagrebu Biostatistika

Zadaci

2. Prikazane su tablice očekivanih frekvencija za nezavisne kvalitativne podatke. Možemo li ove podatke usporediti hi-kvadrat testom?

56	37	60
24	45	12
1	12	45

16	50
12	13

56	37	60
24	45	12
4	3	2

16	50
12	21
2	24
12	45

Farmaceutsko-biokemijski fakultet Sveučilišta u Zagrebu *Biostatistika*

Pitanja

1. Postupak testiranja statističke hipoteze.
2. O čemu ovisi izbor statističkog testa?
3. Koje je značenje razine značajnosti α ?
4. Kako interpretiramo rezultat testa obzirom na dobivenu P vrijednost?
5. Kada upotrebljavamo hi-kvadrat test (uvjeti, ograničenja)?
6. Kako se izračunava broj stupnjeva slobode u kontingencijskim tablicama?
7. Kako na osnovu hi-kvadrat vrijednosti za odabranu razinu značajnosti interpretiramo rezultat hi-kvadrat testa?
8. Kada upotrebljavamo Fisherov egzaktni test?
9. Kada upotrebljavamo parni hi-kvadrat test (McNamerov test)?
10. Koje frekvencije uzimamo u obzir kod izračuna parametara parnog hi-kvadrat testa?

Farmaceutsko-biokemijski fakultet Sveučilišta u Zagrebu *Biostatistika*